

Beslutningsforslag nr. B 44. Fremsat den 7. maj 1998 af Steen Gade (SF), Jørn Jespersen (SF), Jes Lunde (SF), Anni Svanholt (SF) og Kristen Touborg (SF)

Forslag til folketingsbeslutning om nedbringelse af kemikalietrykket

Folketinget opfordrer regeringen til at forstærke indsatsen mod kemikalietrykket ved at:

1. konkretisere den langsigtede målsætning for kemikalieområdet (generationsmålet),
2. fremme anvendelse af gruppeklassificering samt positivlister inden for udvalgte anvendelsesområder,
3. udarbejde udfasningsplaner for det kommende tiår og gøre listen over uønskede stoffer let tilgængelig, informativ og brugervenlig samt udarbejde vejledende lister over farlige kemikalier,
4. etablere mærkningsordning for produkter og artikler indeholdende stoffer på listen over uønskede stoffer,
5. forbedre kontrollen og overvågningen og
6. forbedre det internationale samarbejde på kemikalieområdet, herunder vedrørende Arktis.

Bemærkninger til forslaget

Generelle bemærkninger til forslaget

I november 1995 vedtog Folketinget dagsordensforslag nr. D 14, der konstaterer, at udfasning af miljøfremmede stoffer er ét af de fire vigtigste miljøpolitiske indsatsområder i de kommende år. Samtidig opfordrede Folketinget regeringen til at bygge kommende handlingsplaner på tankegangen om det økologiske råderum.

I januar 1997 vedtog Folketinget dagsordensforslag nr. D 49, hvori Folketinget bekræfter Nordsøkonferencens vedtagelse af stop for udledning og tab til miljøet af alle miljøfarlige stoffer over en generation (generationsmålet).

Folketinget betonedede samtidig betydningen af øget gruppeklassificering af kemiske stoffer.

Med dette beslutningsforslag ønsker forslagsstillerne at fremme en intensiveret indsats for at nedbringe kemikalietrykket og virkeliggøre generationsmålet.

Den nuværende indsats kan forbedres gennem nye initiativer og ved at effektivisere allerede igangværende initiativer.

Bemærkninger til forslagens enkelte punkter

Til nr. 1. Konkretisering af generationsmålet

I en uautoriseret oversættelse af § 17 i deklarationen fra den 4. Nordsøkonference i Esbjerg i juni 1995 er generationsmålet beskrevet således:

»Ministrene ER ENIGE om, at formålet er at sikre et bæredygtigt og sundt økosystem i Nordsøen. Det overordnede princip til opnåelse af dette formål er forsigtighedsprincippet.

Dette indebærer, at man skal forhindre forurening af Nordsøen ved hele tiden at stræbe efter at reducere udledninger, udslip til luften og tab af miljøfarlige stoffer for at bringe disse til ophør inden for én generation (25 år) med det endelige mål at opnå koncentrationer i miljøet i nærheden af baggrundsværdierne for naturligt forekommende stoffer og koncentrationer tæt på nul for menneskeskabte syntetiske stoffer.«

Nordsøkonferencerne har siden 1984 givet en tiltrængt politisk saltvandsindsprøjtning til konventionssamarbejdet og miljøsamarbejdet i EU. Nordsø-

samarbejdet har således påvirket dagsordenen i andre fora gennem introduktionen af forsigtighedsprincippet (1984) og det heraf afledte generationsmål fra 1995.

Folketinget var det første parlament, der vedtog denne målsætning ud fra forsigtighedsprincippet i februar 1990 gennem dagsordensforslag nr. D 17, der opfordrer regeringen til at arbejde for, at ren teknologi og affaldsreduktion prioriteres frem for bedste tilgængelig teknologi og for en målsætning om principiel eliminering af miljøfremmede stoffer og sortlistede stoffer på Pariskonventionens bilag. Under den 3. Nordsøkonference i Haag i 1990 lykkedes det ikke den daværende miljøminister at overbevise de øvrige Nordsølande eller EU-Kommissionen; det lykkedes, som det fremgår, først i 1995.

Gennemførelsen af generationsmålet vil betyde en massiv nedsættelse af kemikalietrykket både fra de naturligt forekommende farlige stoffer som tungmetallerne og fra de miljøfremmede stoffer, som er syntetisk fremstillede, og som er nye for økosystemet og organismerne. Indtil dato er det imidlertid svært at se, hvor generationsmålet konkret har gjort en forskel. Én årsag er, at man i de enkelte lande siden vedtagelsen i praksis ikke har taget generationsmålet alvorligt i administrationen eller i forberedelsen af regler og lovgivning. Men som med begrebet bæredygtig udvikling mangler der en operativ beskrivelse af generationsmålet. Der er ingen tvivl om, hvad generationsmålet indebærer. Ministrene, der underskrev deklarationen i Esbjerg i juni 1995, ved godt, hvad der blev vedtaget. Storbritannien kunne således som det eneste land ikke tilslutte sig generationsmålet.

Forslagsstillerne ønsker at få konkretiseret og operationaliseret generationsmålet som et led i arbejdet med at konkretisere bæredygtig udvikling ud fra begrebet det økologiske råderum og forsigtighedsprincippet. Dette indebærer bl.a., at regeringen beskriver, hvordan kemikalireguleringen ser ud, når generationsmålet er opfyldt, samt angiver, hvilke indikatorer der kan benyttes som udgangspunkt for at justere indsatsen de kommende år. Det vil sige, at målet synliggøres og gøres operativt.

Til nr. 2. Gruppeklassificering samt positivlister inden for udvalgte anvendelsesområder

Konkret gennemgang af hvert enkelt af de mange tusinde uvurderede stoffer, der markedsføres i dag, er en uoverkommelig opgave, som vil tage mange år. En arbejdsgruppe under Teknologirådet foreslog i 1996 en model til gruppeklassificering, der inspirerede Folketinget til at understrege betydningen af øget klassificering i grupper eller klynger af kemikalier i ovennævnte dagsordensforslag nr. D 49 fra januar 1997.

Gruppeklassificering betyder, at alle kemiske stoffer placeres i et system efter kemisk/biokemisk slægtskab som udgangspunkt for fareklassificering og mærkning. Er der ufuldstændig dokumentation for et stof, fareklassificeres og mærkes det i overensstemmelse med det farligste stof i gruppen. Gruppeklassificering vil sammen med de heraf afledte forbud eller begrænsninger i anvendelsen medvirke til at få nedbragt antallet af stoffer, der kan anvendes, og øge industriens tilskyndelse til at fremkomme med yderligere dokumentation, hvis der som udgangspunkt skrives ind over for alle stoffer i gruppen.

Forslagsstillerne har bemærket, at Miljøstyrelsen er i gang med en gennemgang af alle godt 100.000 stoffer, der er registreret i EU, gennem anvendelse af QSAR-teknologi til screening for sundheds- og miljøeffekter, jf. Ingeniøren for den 23. januar 1998. QSAR er anvendt i USA i flere år og i Danmark i forbindelse med listen over uønskede stoffer og den såkaldte Effektlister. Det forventes ifølge Ingeniøren, at systemet kan udvikles videre i de kommende år med henblik på screening af flere miljø- og sundhedseffekter.

QSAR-metoden kan betyde en markant nedgang i anvendelsen af dyr til forsøg med kemikalier.

Regeringen bør anvende computerteknologien til at fremme og gennemføre gruppeklassificering af alle stoffer, og Danmark bør konkret foreslå EU og de internationale miljøkonventioner at bruge denne model. Samtidig bør der arbejdes på en egentlig godkendelsesordning for industrikemikalier. Regeringen bør foreslå udarbejdelse af positivlister for kemikalier inden for udvalgte anvendelsesområder. Regeringen bør arbejde for, at brugen af ordningen med omvendt bevisbyrde fremmes i EU, OECD, de internationale miljøkonventioner og i FN's kemikalierearbejde.

Til nr. 3. Udfasningsplaner, listen over uønskede stoffer og vejledende liste over farlige stoffer m.m.

I de få tilfælde, hvor der er fastsat faste tidsplaner for udfasning af stoffer, har industrien hurtigt kunnet omstille sig. Det er oplagt, at stoffer, der vurderes at

være skadelige f.eks. for vitale organer, kræftfremkaldende, grundvandsruende, ozonlagsnedbrydende, drivhusgasser, svært nedbrydelige og giftige i vandmiljøet, hormonlignende eller allergifremkaldende, bør omfattes af udfasningsplaner med en kort tidshorisont inden for de nærmeste 10 år, med vægten lagt på de nærmeste år.

Formålet med Miljøstyrelsens liste over uønskede stoffer er at fremme reduktion og afvikling af de miljø- og sundhedsbelastende stoffer, først og fremmest ved at gøre det muligt for producenter og indkøbere at vælge fra. Der er således tale om en langsigtet strategi, medmindre det nuværende koncept suppleres med bl.a. en udfasningsstrategi, og medmindre den gøres informativ og brugervenlig.

Det foreslås derfor, at:

- Stofferne på Effektlister inddrages, dvs. de nuværende ca. 1.100 stoffer, som kan have lige så alvorlige effekter som stofferne på listen over uønskede stoffer, men som ud fra de foreliggende oplysninger anvendes i mængder på mindre end 100 tons/år.
- Produktregisteret opdateres og smidiggøres, således at informationerne fra virksomheder og importører kan fremsendes ved hjælp af IT. Det bør overvejes at overføre produktregisteret til Miljøstyrelsen, og grænserne for at gøre Produktregisteret offentligt præciseres og udvides mest muligt.
- Der udarbejdes en vejledende liste over farlige stoffer, der (endnu) ikke er omfattet af listen over uønskede stoffer eller Effektlister, men som QSAR-teknologien eller andre anerkendte metoder har udpeget som potentielle kandidater.
- Listen over uønskede stoffer suppleres med produktnavne. Inden for de enkelte anvendelsesområder listes produkter indeholdende stoffer på den reviderede liste over uønskede stoffer. Forbrugerstyrelsen bruger således allerede i vid udstrækning både produkt- og producentnavne i sit informationsarbejde.
- Den reviderede liste over uønskede stoffer gøres tilgængelig på Internettet, eventuelt i et samarbejde med andre lande.

Til nr. 4. Mærkning af produkter og artikler indeholdende uønskede stoffer

Forbrugerne har næppe et ønske om at købe produkter indeholdende stoffer, som Miljøstyrelsen har fundet uønskede af sundheds- og/eller miljøhensyn, eller som er uvurderede.

Problemet er, at forbrugerne ikke har en reel valg-

mulighed, fordi der ikke eksisterer en informationsforpligtelse (mærkning på varer, på indpakning, på hylden eller i butikken).

Det har længe været dansk politik, at fødevarer produceret på basis af GMO'ere skal mærkes, og denne politik har i de seneste par år vundet stor opbakning i flere lande og i EU-Kommissionen. Uanset at industrien næppe vil bakke op om en negativ mærkning af produkter indeholdende uønskede eller uvurderede stoffer, er der næppe tvivl om, at et stort flertal i befolkningen vil se det som en kærkommen mulighed for at bidrage til at få nedbragt kemikalietrykket.

Denne del af beslutningsforslaget ligger tæt op ad et forslag af 16. februar 1998 fra den svenske »kretsloppsdelegation« om, at den, som sælger varer indeholdende »afviklingsstoffer«, skal informere køberne herom. Forslaget overvejes også i Miljøstyrelsens oplæg til en styrket produktorienteret miljøindsats fra 1996.

Det foreslås derfor, at der indføres en informations- og mærkningsordning for produkter og artikler indeholdende stoffer på listen over uønskede stoffer og stoffer, som er uvurderede eller utilstrækkeligt vurderede.

Regeringen opfordres til at udarbejde det fornødne beslutningsgrundlag, som tager højde for EU's harmoniseringsbestemmelser.

Til nr. 5. Forbedret kontrol og overvågning

De seneste få år er kontrolindsatsen blevet forbedret, men der er stadig behov for at forstærke kontrolindsatsen, ikke mindst med produkter fra lande uden for EU. Kontrollen kunne fordeles blandt en række lande, således at Danmark f.eks. koncentrerer sig om 1-2 anvendelsesområder eller produktgrupper og aftaler kontrol af andre med andre lande. Dette kunne være de samme produktområder, som landene har ansvaret for at udarbejde positivlister for, jf. punkt 2 ovenfor (anvendelsesområder).

Overtrædelser skal rammes med præventive sanktioner, herunder konfiskation. Internationalt samarbejde og offentliggørelse på Internettet vil kunne afsløre systematiske overtrædelser og bistå myndigheder og NGO'er i andre lande.

I forbindelse med aftalen om fordobling af pesticidafgiften blev det aftalt, at en del af provenuet fra afgiften skulle bruges til, at Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse (GEUS) effektivt kan opspore og undersøge udenlandske fund af pesticider i grundvandet. Siden er det fremgået, at Miljøstyrelsen ikke har tilsvarende ressourcer til at opspore og følge

op på udenlandske fund af industrikemikalier i grundvandet, jf. fundene af MtBE i USA og nu også i Danmark.

Det foreslås, at kontrolindsatsen opprioriteres i et internationalt/regionalt samarbejde, og at Miljøstyrelsen får ressourcer til opfølgning af udenlandske fund af industrikemikalier i grundvandet.

Til nr. 6. Forbedret internationalt samarbejde

Det internationale samarbejde prioriteres for lavt i regeringens kemikalieredegørelse fra 1997.

Det er forslagsstillernes ønske, at initiativerne ovenfor sammen med de mere langsigtede initiativer bl.a. inden for den produktorienterede miljøindsats også kan medvirke til at konkretisere den danske forhandlingslinje i internationale og regionale fora. Ud over et øget samarbejde om klassificering, positivlister for anvendelsesområder og kontrol er der behov for at intensivere det politiske samarbejde blandt lige-sindede lande. Alt for ofte bremses eller udvandes initiativer af hensyn til et ønske om konsensus, eller fordi det forlods i al for høj grad forventes, at EU-regler begrænser mulighederne for indgreb mod kemikalierne.

De skandinaviske lande har traditionelt været i spidsen for kemikaliearbejdet, og der kan forventes støtte til konkrete initiativer fra en række lande i og uden for EU, hvis Norden tager samlede initiativer mod kemikalietrykket, herunder de initiativer, der nævnes ovenfor. Herved kan der løbende skabes et stadigt større marked for grønne produkter.

Koordinerende møder på ministerplan i god tid før EU's miljørådsmøder og møder på ministerplan i f.eks. HELCOM og OSPAR med koordinerede forslag og holdninger vil kunne medvirke til at fremme tiltag mod kemikalietrykket.

Herved sikres også, at de politiske målsætninger vedtaget på f.eks. Nordskonferencerne bliver prioriteret på højeste politiske niveau, når de politiske deklamationer skal virkeliggøres. Samtidig med at Danmark nationalt intensivere arbejdet med at virkeliggøre generationsmålet, bør der arbejdes for en international virkeliggørelse gennem konkrete strategier og planer i EU og miljøkonventionerne.

Det næste relevante ministermøde finder sted i Portugal i juli 1998 (OSPAR). Her skal generationsmålet indarbejdes i OSPAR's arbejde.

Prioriteringen af bistandsmidlerne, herunder MIKA-midlerne, bør i højere grad reflektere den forebyggende indsats frem for investeringer i behandlingsteknologi. Eksempelvis er det oplagt at fokusere på affaldsminimering og fremme af grønne produkter,

således som man officielt gør det i Danmark, frem for at fokusere midlerne på opbygning af forbrændingskapacitet i udviklingslandene og Østeuropa. MIKA-midler og andre bistandsmidler kan desuden anvendes til at hjælpe udviklingslandene og Østeuropa til at undgå internationalt prioriterede miljøgifte, eksempelvis POP'erne, de svært nedbrydelige organiske miljøgifte (pesticider, industrikemikalier og industrielle biprodukter), som nu bliver genstand for international regulering under FN. Generelt bør regeringen arbejde for politisk og praktisk tilslutning til generationsmålet blandt de lande, Danmark yder miljøbistand til. Dette vil være en logisk opfølgning af den danske indsats i Baselkonventionen (fremme af affaldsminimering og renere teknologi og forbud mod eksport af miljøfarligt affald til ikke-OECD-lande), PIC-konventionen og den kommende POP-konvention m.m.

OECD-landenes omgang med farlige kemikalier påvirker det arktiske miljø og den arktiske kultur. Forslagsstillerne ønsker, at de nordatlantiske og arktiske dele af rigsfællesskabet får den bedst mulige baggrund for at deltage i rigsfællesskabets, de nordiske og de internationale forhandlinger om havforurening og om gennemførelsen af generationsmålet og på alle måder får adgang til beslutningsprocesser, som den danske regering har adgang til.

Det foreslås således, at samarbejdet med ligesindede lande opprioriteres med hensyn til konkretisering af generationsmålet, gruppeklassificering og positivlister inden for anvendelsesområder, udfasningsplaner, afviklingslister, mærkning, kontrol og overvågning samt koordinering af forslag til internationale og regionale fora. Miljøbistanden prioriteres til de lande,

der ønsker at tilslutte sig generationsmålet, frem for at opbygge infrastruktur til en forurenende industri, som ikke hører hjemme i et bæredygtigt samfund.

Grønland og Færøerne sikres involvering og deltagelse i alle fora, der influerer kemikalietrykket i Arktis og Nordatlanten.

Afsluttende bemærkninger

Beslutningsforslaget er ikke udtømmende. Andre elementer i en strategi for at nedbringe kemikalietrykket er udeladt, fordi de allerede er under diskussion eller behandling. Det gælder den produktorienterede miljøindsats, som Miljøstyrelsen redegjorde for i februar 1998, (jf. Miljø- og Planlægningsudvalget, 1997-98, 1. samling, Alm. del - bilag 718), offentlig grøn indkøbspolitik, som er genstand for et selvstændigt beslutningsforslag nr. B 43, regeringens lovforslag nr. L 18 om tilskud til renere produkter m.v. samt grønne afgifter og gebyrer. Det er klart, at de øgede aktiviteter i dette beslutningsforslag kun kan realiseres gennem tilførsel af flere ressourcer til Miljøstyrelsens kemikalieindsats.

Handlingsplanerne mod PVC og phthalater er ligesom Affald 21 udsat, og dette beslutningsforslag forholder sig heller ikke direkte til diskussionen om placering af det overordnede ansvar for sundhed og miljø i ét ministerium og heller ikke til den vigtige og nødvendige særlige indsats til beskyttelse af børn og fostre. Med hensyn til sidstnævnte har forslagsstillerne siden efteråret 1997 forsøgt at få regeringen til at fastlægge dette ansvar og iværksætte en særlig indsats for at beskytte børn og fostre mod kemikalietrykket.

Skriftlig fremsættelse

Steen Gade (SF):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om nedbringelse af kemikalietrykket.

(Beslutningsforslag nr. B 44).

Jeg henviser i øvrigt til de bemærkninger, der ledsager forslaget, og anbefaler det til Tingets velvillige behandling.